
UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEATRU ȘI FILM
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEATRU ȘI FILM

METODOLOGIE DE TIP BEL CANTO PENTRU STUDENȚII
ACTORI: FORMARE ȘI ÎNCĂLZIRE VOCALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Conf. Univ. Dr. habil. Bartha Katalin Ágnes

Student-doctorand: Hary Iudit

Cluj-Napoca 2026

Structura și conținutul tezei de doctorat

În cercetarea mea analizez metodologia formării vocale a studenților actori, posibila structurare curriculară a acestei formări, precum și literatura de specialitate relevantă.

Așa cum explic în Introducere, în secțiunea privind justificarea alegerii temei (1.1), cercetarea pornește de la constatarea că literatura de pedagogie vocală care oferă îndrumări practice detaliate și poate fi aplicată direct în formarea actorilor este relativ limitată. În consecință, urmăresc elaborarea unui cadru metodologic coerent, bazat pe exemple concrete, explicații și descrieri detaliate ale exercițiilor, care să sprijine dezvoltarea progresivă a competențelor vocale pe parcursul celor patru ani de studiu și să contribuie la formarea unor baze tehnice solide de cânt pentru studenții actori.

Importanța temei este justificată și de practica teatrală actuală: operele muzicale de scenă – între care opereta, cupletul, chansonul și musicalul – se regăsesc în repertoriul multor teatre, astfel încât pregătirea vocală profesionistă a actorilor reprezintă o componentă importantă a formării lor.

Un rol esențial în elaborarea tezei l-au avut experiența mea de peste treizeci de ani ca artistă lirică și activitatea didactică desfășurată la Facultatea de Teatru și Film a Universității Babeș-Bolyai. Formarea vocală a studenților actori presupune puncte de plecare și soluții metodologice diferite de cele utilizate în învățământul superior muzical, mai ales în cazul studenților care se pregătesc pentru o carieră de cântăreț de operă. Diferențele dintre cele două forme de pregătire țin în primul rând de experiența anterioară, de natura sarcinilor vocale și de cerințele artistice și profesionale ulterioare.

Teza examinează această problematică în cinci capitole tematice principale, urmate de concluzii și bibliografie.

Subcapitolul privind relația complementară dintre formarea vocii vorbite și a vocii cântate (1.2) analizează dimensiunile de vorbire și de cânt ale disciplinei Educația expresiei vocale, predată la Facultatea de Teatru și Film a Universității Babeș-Bolyai, evidențiind asemănările și deosebirile dintre acestea. Vorbirea și cântul nu sunt tehnici izolate una de cealaltă, ci doi poli complementari ai expresiei vocale. Dezvoltarea lor coordonată în formarea actorilor poate contribui la o utilizare flexibilă, expresivă și sănătoasă a vocii.

În subcapitolul 1.3 compar obiectivele, particularitățile metodologice și cerințele profesionale diferite ale formării studenților actori și ale studenților la canto din instituțiile de învățământ superior muzical. Iau în considerare diferențele privind pregătirea anterioară, aptitudinile vocale individuale,

durata formării și sarcinile artistice ulterioare. Metodele folosite în pedagogia cântului clasic oferă o bază importantă pentru pregătirea studenților actori; totuși, având în vedere diversitatea cerințelor scenice, acestea trebuie adaptate obiectivelor de formare și nevoilor individuale ale studenților.

Contextul istoric și științific (1.4) plasează într-o perspectivă mai largă evoluția ideilor și metodelor referitoare la funcționarea, formarea și dezvoltarea vocii umane. Sunt evocați pedagogi și autori importanți din istoria educației vocale – de la Antichitate, inclusiv Claudius Galenus, prin Guido d’Arezzo în Evul Mediu și perioada barocă, până la reprezentanți semnificativi ai secolului al XX-lea – precum și cunoștințele anatomice, fiziologice și acustice care au contribuit la înțelegerea și dezvoltarea conștientă a tehnicii vocale. Perspectiva istorică permite interpretarea problemelor de pedagogie vocală din formarea actorilor nu doar ca dificultăți educaționale contemporane, ci și ca parte a unui proces cultural și profesional de durată.

În subcapitolul intitulat Tradiția vocală a teatrului muzical clujean și bel canto (1.4.1), acord o atenție deosebită contextelor locale, regionale și naționale ale educației vocale, precum și modului în care principiile tehnicii vocale clasice se raportează la tradițiile genurilor teatrului muzical.

Subcapitolul Situația educației vocale în formarea actorilor (1.4.2) prezintă contextul istoric și instituțional al învățământului superior de actorie în limba maghiară din Ungaria și din Transilvania/România. În prezentarea situației din Ungaria, un loc important îl ocupă Școala de Artă Dramatică înființată în 1865, considerată precursora actualei Universități de Teatru și Film din Budapesta; în cadrul acesteia, dezvoltarea vocii vorbite și a vocii cântate erau prezente în paralel în pregătirea actorilor (1.4.2.1). În istoria formării actorilor maghiari din Transilvania/România se regăsesc, de asemenea, indicii ale unei asocieri timpurii între educația muzicală și pregătirea actricească. Exemplele istorice arată că formarea vocală face de mult timp parte din pregătirea actorilor, în timp ce sistematizarea metodologică a acesteia rămâne justificată (1.4.2.2).

Partea finală a capitolului prezintă structura tezei și evidențiază legătura dintre fundamentarea teoretică, descrierea procesului de pedagogie vocală, sistematizarea exercițiilor și programa propusă (1.5).

Capitolul 2, Bel canto și tehnica vocală modernă, sintetizează elementele tradiției clasice bel canto și ale tehnicilor vocale moderne care pot fi valorificate în formarea vocală a studenților actori. În fundamentarea istorică și pedagogică sunt avute în vedere și contribuțiile lui Pier Francesco Tosi, Giambattista Mancini, Francesco Lamperti și Mathilde Marchesi. Scopul capitolului nu este doar prezentarea conceptelor, ci și evidențierea semnificației lor tehnice și pedagogice.

Prezentarea elementelor fundamentale ale tehnicii bel canto pornește de la rolul posturii și al respirației. Stabilitatea dinamică a corpului, diferențierea conștientă a tipurilor de respirație, sprijinul vocal (appoggio), emisia coordonată a sunetului și utilizarea adecvată a rezonanței contribuie la o emisie vocală liberă, echilibrată și eficientă. Echilibrarea registrelor, principiul chiaroscuro și legato sunt mijloace importante pentru continuitatea muzicală, unitatea timbrală și expresivitatea interpretării. Aceste elemente sunt prezentate ca părți ale unui sistem tehnic coerent, nu ca exerciții independente (2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.1.3.1., 2.1.3.2., 2.1.4., 2.1.5., 2.1.6., 2.1.7., 2.1.7.1., 2.1.8.).

Discutarea formării vocalelor și a articulației atrage atenția asupra funcționării limbii, buzelor, mandibulei, cavității bucale și palatului. Funcționarea coordonată a acestor organe influențează atât inteligibilitatea textului, calitatea rezonanței cât și libertatea emisiei vocale; acest aspect este esențial și pentru a realiza trecerea firească din vorbire scenică în cânt și invers (2.2).

Subcapitolul Diferențe între terminologiile europene și americane ale cântului (2.3) prezintă legăturile dintre apariția teatrului muzical american și practica sa vocală, cu accent pe cerințele vocale care s-au modificat odată cu evoluția genului. Sunt apoi prezentate noțiunile tehnicilor vocale numite legit și belt, cu principalele caracteristici și rolul acestora în interpretarea lucrărilor de teatru muzical. Următoarele subcapitole discută particularitățile specifice de a cânta cu tehnicile legit tradițional și legit contemporan, ținând cont de legăturile acestora cu tehnica vocală clasică și de utilizarea lor în teatrul muzical modern. Prezentarea tehnicii belting abordează caracteristicile emisiei vocale și diversitatea soluțiilor vocale contemporane, inclusiv tehnicile mix belt și extreme twang (2.3.1., 2.3.2., 2.3.3., 2.3.4., 2.3.4.1., 2.3.4.2., 2.3.4.3.).

Capitolul 3, Etapele învățării și predării cântului, analizează condițiile pedagogice și desfășurarea procesului de predare a artei cântului. Subliniază importanța aspectelor interumane dintre profesor și student, a armoniei, respectului reciproc și încrederii, elemente care stau la baza unei colaborări eficiente pe termen lung. Prezența fizică a profesorului de canto permite demonstrarea, verificarea și corectarea modelelor de mișcare și de emisie vocală, în timp ce o atitudine empatică și adaptată fiecărui student susține sentimentul de siguranță și dezvoltarea profesională a acestuia (3.1., 3.2.).

Pregătirea corporală face parte din pregătirea emisiei vocale: exercițiile asociate mișcării mobilizează corpul și pot facilita o emisie mai liberă. La începutul procesului de învățare este necesară evaluarea experienței vocale anterioare a studentului, a competențelor existente și a dificultăților, deoarece numai pe această bază poate fi construit un parcurs individual de dezvoltare. Capitolul prezintă sistemul activității didactice, structura lecțiilor, așteptările față de student și criteriile de evaluare (3.3., 3.4., 3.5.).

Analiza rolului auzului și al percepției evidențiază o condiție fundamentală a dezvoltării vocale: studentul trebuie nu doar să producă sunetul dorit, ci și să-i perceapă și să-i recunoască însușirile, precum și să înțeleagă feedbackul profesorului. Urmează stabilirea ambitusului individual și identificarea tipului de voce, apoi alegerea unui repertoriu adecvat. Încadrarea greșită a vocii sau alegerea unor roluri nepotrivite ambitusului său poate duce la suprasolicitare și poate afecta dezvoltarea vocală; de aceea, alegerea repertoriului este importantă atât din punct de vedere pedagogic, cât și din perspectiva protejării vocii studentului(3.6., 3.6.1., 3.6.2., 3.6.3., 3.7., 3.7.1.).

Capitolul 4, Exerciții de respirație, încălzire vocală și formare a vocii, reprezintă nucleul practic și metodologic al tezei. Sunt prezentate exerciții de respirație, încălzire și formare vocală, bazate pe principiile tehnicii bel canto și aplicabile în pregătirea studenților actori. Exercițiile sunt organizate în funcție de rolul lor în procesul de învățare și de modul în care se construiesc progresiv unele pe altele. Principiul de bază al metodologiei este că, un element tehnic nou nu îl înlocuiește pe cel anterior, ci dimpotrivă, cel nou se sprijină pe acesta, extinzând și rafinând astfel competențele vocale ale studentului. Descrierile detaliate sunt completate de exemple muzicale notate și de materiale audio-video care ilustrează exercițiile, sprijinind atât studiul individual, cât și activitatea didactică.

Exercițiile de respirație (4.1) facilitează aplicarea practică a principiilor tehnice bel canto. Inspirația conștientă și utilizarea dirijată a aerului sunt esențiale pentru stabilitatea emisiei, calitatea sunetului, controlul dinamicii și menținerea sănătății aparatului vocal. Coordonarea posturii cu respirația este tratată nu ca o sarcină mecanică izolată, ci ca fundament al funcționării vocale în ansamblu (pentru fundamentarea teoretică, vezi 2.1.1 și 2.1.2).

În secțiunea dedicată funcțiilor exercițiilor de încălzire vocală (4.2), exercițiile de respirație sunt urmate de activități care urmăresc conștientizarea rezonanței și emiterea liberă a sunetului. Metoda bazată pe zumzet ajută la recunoașterea senzațiilor asociate rezonanței toracice și celei de cap. Exersarea vocalelor și a silabelor contribuie la formarea unui sunet rotund, lipsit de efort și bine proiectat. Funcționarea palatului — în special a vălului palatin — deschiderea adecvată a mandibulei și modelarea cavității bucale sunt importante atât acustic, cât și articulatoriu. Conștientizarea mișcării diafragmei contribuie la dirijarea aerului și la realizarea sunetelor legate, articulate și susținute. Exercițiile de articulație îmbunătățesc inteligibilitatea textului și focalizarea sunetului, iar exercițiile de extindere treptată a ambitusului urmăresc obținerea unei emisii echilibrate pe mai multe octave (4.2.1–4.2.9).

Dezvoltarea trecerii dintre vorbire și cânt este deosebit de importantă în formarea actorilor, unde exprimarea vorbită și cea muzicală apar adesea în cadrul aceleiași reprezentații. Coordonarea muncii

de tehnică a vorbirii cu pedagogia cântului poate spori flexibilitatea utilizării vocii. În activitatea bazată pe repertoriu este utilă includerea unor genuri de teatru muzical în care vorbirea și cântul alternează frecvent, în special musicalul și opereta (4.3).

Subcapitolele privind identificarea problemelor vocale (4.4) și exercițiile corective aplicabile acestora (4.5) prezintă fenomene precum nazalitatea, întunecarea excesivă, așa-numita „înghițire” a sunetului, emisia apăsată și emisia suflată, alături de soluții practice care pot contribui la o emisie mai conștientă și mai echilibrată. Compararea modurilor de cânt corecte și incorecte prin materiale audio și video poate sprijini recunoașterea mai ușoară și corectarea acestor fenomene.

Aplicarea exercițiilor de încălzire vocală (4.6) urmărește corelarea repertoriului cu cerințele vocale specifice. Genurile diferite presupun cerințe tehnice și expresive distincte, de aceea încălzirea trebuie să pregătească în mod direcționat sarcina interpretativă. Exemplele prezentate sprijină pregătirea vocală pentru operetă și chanson, pentru operă și liedul clasic, precum și pentru repertoriul de musical. Exercițiile concrete și exemplele muzicale asociate fac vizibile soluțiile metodologice utilizate în propria mea activitate didactică (4.6.1).

Scopul întregului capitol al patrulea nu este doar prezentarea unor exerciții individuale de formare vocală, ci și descrierea unui sistem metodologic practic, progresiv și adaptabil pregătirii anterioare diferite a studenților actori și cerințelor variate ale cântului scenic.

Capitolul 5, Programa propusă (5), formulează, pe baza observațiilor teoretice și practice anterioare, o propunere de programă pentru formarea vocală a studenților actori pe durata celor patru ani de studiu. La alcătuirea conținutului didactic, un criteriu important este ca studenții să întâlnească un repertoriu muzical variat și să dobândească treptat competențele tehnice și stilistice necesare diferitelor genuri. După cântecele populare și exercițiile de intonație, programa introduce progresiv repertoriul mai multor genuri: arii preclasice, chansonuri și cuplete, lieduri clasice și romantice, musical, operetă și operă (5.1., 5.2.1., 5.2.2., 5.2.3., 5.2.4., 5.2.5., 5.2.6., 5.2.7., 5.2.8.).

Ordinea genurilor ține seama de principiul progresivității, de nivelul tehnic al studenților, de dificultatea materialului muzical și de aplicabilitatea scenică. Scopul programei nu este doar extinderea repertoriului, ci și dezvoltarea unei utilizări vocale sigure și sensibile la stil, precum și pregătirea studenților pentru a trece conștient și flexibil între sarcinile de vorbire scenică și cele de cânt.

Concluzii (capitolul 6). Ipoteza de la care pornește teza este că formarea vocală a studenților actori are nevoie de o metodologie susținută de exemple practice, care să poată fi aplicată pe durata celor

patru ani de studiu și să coreleze bazele tehnicii vocale clasice cu cerințele variate ale genurilor teatrale. Teza urmărește atingerea acestui obiectiv prin sistematizarea fundamentelor teoretice, prezentarea procesului pedagogic, organizarea progresivă a exercițiilor de respirație și formare vocală, precum și elaborarea unei programe propuse. Adaptate corespunzător, principiile bel canto pot oferi un punct de plecare tehnic utilizabil în mai multe genuri. Sistemul de exerciții și programa prezentate urmăresc să sprijine pregătirea vocală a studenților actori, utilizarea sănătoasă a vocii și diversitatea expresiei scenice.

Tabel de cuprins

1. Introducere	1
1.1. Justificarea alegerii temei	1
1.2. Relația complementară dintre formarea vocii vorbite și a vocii cântate	2
1.3. Asemănări și deosebiri între formarea unui student actor și cea a unui student la canto într-o academie de muzică	6
1.4. Context istoric și științific	9
1.4.1. Tradiția vocală a teatrului muzical clujean și bel canto	13
1.4.2. Situația predării cântului în formarea actorilor	16
1.5. Structura tezei	25
2. Bel canto și tehnica vocală modernă	30
2.1. Elementele de bază ale tehnicii vocale bel canto	30
2.1.1. Postura corpului – baza fizică a producerii sunetului	31
2.1.2. Respirația – motorul cântului	32
2.1.3. Tipuri de respirație	34
2.1.4. Susținerea (appoggio) – arta echilibrului	38
2.1.5. Atacul vocal – momentul nașterii sunetului	41
2.1.6. Rezonanța (risonanza), adică spațiul acustic al vocii și importanța sa în pedagogia vocală	44
2.1.7. Echilibrarea registrelor – cheia unui timbru omogen	49
2.1.8. Legato, sufletul continuității muzicale	51
2.2. Formarea vocalelor și articularea	52
2.3. Diferențe între terminologiile europene și americane ale cântului	55
2.3.1. Apariția teatrului muzical american și consecințele sale vocale	56
2.3.2. Despre tehnicile legit și belt	58
2.3.3. Legit tradițional și contemporan	59
2.3.4. Belting	60
3. Etapele învățării și predării cântului	66
3.1. Primii pași în învățarea cântului: necesitatea prezenței fizice a profesorului de canto în procesul didactic	66
3.2. Fundamentul psihologic al predării cântului: empatia	67
3.3. Pregătirea fizică a corpului pentru sarcina cântului	68
3.4. Evaluare: evaluarea experienței vocale anterioare a studentului	69
3.5. Sistemul activității didactice	71
3.6. Condițiile practice ale predării cântului	73
3.6.1. Auzul și interpretarea auditivă	73
3.6.2. Identificarea timbrului real al vocii	73
3.6.3. Identificarea ambitusului vocal confortabil	74
3.7. Despre clasificarea vocilor	76
3.7.1. Clasificarea vocală incorectă	77
3.7.2. Studiu de caz	77
4. Exerciții de respirație, încălzire vocală și formare a vocii	79
4.1. Exerciții pentru facilitarea respirației profesionale (respirație profundă)	79
4.2. Despre funcțiile exercițiilor de încălzire	83
4.2.1. Zumzetul vocal	84
4.2.2. Asocierea silabelor cu sunetul zumzăit	88
4.2.3. Exerciții pentru egalizarea vocalelor în vederea obținerii unei cavități bucale rotunjite	90
4.2.4. Exerciții pentru activarea vălului palatin	94
4.2.5. Exerciții care accentuează importanța coborârii mandibulei în tehnica vocală	96
4.2.6. Exerciții pentru diafragmă	100

4.2.7. Exerciții de articulare	103
4.2.8. Exerciții pentru extinderea și egalizarea ambitusului vocal	107
4.2.9. Pentru ușurarea emisiei vocale	113
4.2.10. Egalizarea vocii	113
4.3. Tehnica trecerii de la vorbire la cânt și de la cânt la vorbire	114
4.4. Evaluarea defectelor vocale	117
4.5. Emisie vocală incorectă și exerciții corective aplicabile	118
4.5.1. Voce nazală (nazalitate)	119
4.5.2. Întunecarea sunetului	121
4.5.3. Acoperirea sunetului	124
4.5.4. Înfundarea și îngroșarea sunetului	125
4.5.5. Forțare și constricție	126
4.5.6. Voce suflată	128
4.6. Aplicarea exercițiilor de încălzire	129
4.6.1. Exerciții de încălzire adaptate diferitelor stiluri și exemplele muzicale asociate	130
5. Planul de învățământ propus	136
5.1. Desfășurarea lecției de canto	137
5.2. Repartizarea genurilor și a formării muzicale pe ani de studiu	139
5.2.1. Cântece populare	140
5.2.2. Piese vocale pentru dezvoltarea intonației intervalice	145
5.2.3. Arie preclasice	146
5.2.4. Șansonete și cuplete	148
5.2.5. Lieduri clasice și romantice	151
5.2.6. Musical	152
5.2.7. Operetă	156
5.2.8. Operă	158
5.3. Avantajele și capcanele cântului scenic	160
6. Concluzii	162
7. Bibliografie	166